

VELKÁ EKONOMICKÁ KRIZE 2007, ANEB JAK ČESKÉ BANKY ZACHRAŇovali SVÝMI MILIARDAMI SVÉ ZAHRANIČNÉ MATKY. SITUACE SE TEĎ OPAKUJE A ČESKO TĚŽÍ MAXIMUM ZE SVÉ KORUNY A ZDRAVÝCH BANK

- CZ24 News | 9. ledna 2021

Co bylo příčinou globální finanční krize před dvanácti lety? Co znamená zajištěný a nezajištěný úvěr? A kde tehdy udělali bankéři „chybu“?

V pohádkách se odnepaměti lidé upisují krví ďáblu, který jim za to plní nejtajnější přání. Poskytne jim bohatství i moc, ale po uplynutí stanovené lhůty za to bude něco chtít. Obvykle jejich duši. Na podobném principu dnes stojí celá kapitalistická ekonomika. Pokud si chcete dopřát něco, co si nemůžete dovolit, a moc po tom toužíte, nemusíte za to platit penězi, které si vyděláte, ale úvěrem. Dlužním úpisem. Banka vám na to velmi ráda půjčí. Ale stejně jako v pohádce, i zde, pokud se nevykoupíte, nakonec zaplatíte mnohem víc, než jste získali. Doslova i obrazně.

Občas se sice hrdinovi příběhu podaří čerta na chvíli přechytračit, ale přesto po celou dobu tahá za kratší konec. Čert je totiž důvtipnější, umí počítat a nepodléhá sentimentu, emocím ani lidským slabostem. A to přesto, že i on občas situaci podcení a nechá se převézt. Tak jako v roce 2008, kdy málem zkrachoval.

Na přelomu tisíciletí totiž americké banky snížily úroky u úvěrů na bydlení ve snaze přilákat nové

klienty. Tím v celých Spojených státech amerických rapidně vzrostl počet prodávaných bytů a domů a banky měly ideálně připravenou půdu pro inkasování pohádkových zisků. Vítězství bylo takřka na dosah. Tím, jak výrazně rostl počet kupovaných domů, rostla také jejich cena. A když již banky měly hypotečních klientů dostatek, tak z ekonomických důvodů úroky zase zvýšily. Přišel čas „sklizně“.

V roce 2004 Federální rezervní systém neboli americká centrální banka zvedl základní úrokovou sazbu z jednoho na tři procenta, v roce 2006 sazba vzrostla na 5,25 procenta. To se ihned promítlo do hypotečních úrokových sazeb. Třicetiletá fixní sazba, v Americe běžná, vzrostla o jedno procento na 6,5 procenta, patnáctiletá taktéž o procento na 6 procent a variabilně úročený úvěr vzrostl dokonce o 2 % na 5,5 %. Zvedaly se nejen úroky u nových hypoték, ale stoupaly sazby i domácnostem s již uzavřeným hypotečním úvěrem (záleželo totiž na druhu smlouvy), jakož i sazby u dalších úvěrů.

Jenže právě tehdy vlastníci bank, tedy faktičtí Majitelé tohoto světa, ať už je jimi kdokoli, udělali jednu zásadní chybu, neboť neodhadli situaci. Nikdy, ani v tom nejhorším snu je nenapadlo, že by se mohlo něco takového stát. A přesto se to stalo. Namísto triumfálních zisků počítaly fatální ztráty.

Když postupně přestali splácet ti nejméně solventní klienti, kteří by za normálních okolností na hypotéky ani nedosáhli, banky s tím tak nějak počítaly a trápit je to příliš nemuselo. Tito lidé, kterých nebylo zase tolik, aby to nějak významně ovlivnilo kondici bank a ekonomiky, by přišli o dům, který by si stejně nikdy v minulosti nemohli dovolit, a jelo by se dál. Vlastníkem nemovitosti byla po celou dobu banka a klient by se jím stal až ve chvíli, kdyby dluh splatil. Pokud ho nesplácel, banka dům zabavila a mohla jej prodat. To by za normální situace nebyl pro banku problém.

Avšak co čert nechtěl; do potíží se dostala i celá střední třída, která rozhodně neměla v plánu stěhovat se do stanu či karavanu. A tak omezila výdaje, aby měla na zvýšené splátky, anebo aspoň na nižší splátky, které by prodloužily trvání úvěru. Ale protože Američané patří mezi finančně nejméně gramotné národy na světě a mají kreditní karty prakticky od narození, smíření s tím, že jejich život je jeden velký nesplacitelný dluh, lidé tak měli příliš mnoho dalších úvěrů, u kterých též rostly úroky. Jejich hospodaření s financemi se dostávalo do svízelné pozice.

Ačkoli se zdálo, že na ně banky měly dostatečné finanční páky, například v podobě hrozícího vystěhování, nečekaně mnoho klientů v problémech se rozhodlo přestat platit a utéct, jak se říká, hrobníkovi z lopaty. Ale nepředbíhejme.

Peníze, nebo dům?

Na podzim roku 2007 došlo k bezprecedentní situaci. Počet domů zabavených pro nesplácení se dostal na 0,83 procenta, což byl do té doby rekord, a pak dokonce až ke 3 procentům! Jenže k čemu je bance dům? Banka potřebuje peníze, a ty neměla kde získat.

Zabavené nemovitosti totiž banka nedokázala prodat, protože už je neměl kdo kupovat, což srazilo ceny dolů. Dlužník sice musel vrátit klíče od zabaveného domu, ale banka již po něm nemohla požadovat další peníze, i když cena nemovitosti nepokrývala ani stávající dluh. Z ekonomického hlediska to pro banky znamenalo naprostou finanční zkázu.

Jakmile lidé přestali splácet hypotéky hromadně, finanční ústavy začaly hromadně krachovat. Poté, co v roce 2008 jako první zbankrotovala slavná americká banka Lehman Brothers, nastal dominový efekt a spustila se úplná lavina. Zasažen byl celý světový finanční sektor, na jehož záchranu se musely složit i vlády nejhůře zasažených zemí. Do bank se napumpovaly obrovské peníze, aby se nesesypalo světové hospodářství. I když banky, stejně jako ďábel v pohádkách, nemají zrovna nejlepší pověst, představují základní pilíř tohoto světa. Bez nich současný život na planetě nemůže

fungovat. Přát si jejich krach, po kterém volali i někteří horliví bojovníci proti systému, by proto bylo velmi pošetilé, neboť v globální ekonomice platí jednoduchá rovnice: mají-li banky dost peněz, hospodářství funguje dobře a vzkvétá. A naopak.

Onou nečekanou chybou v matrixu, dá-li se to tak říct, která položila celý bankovní sektor na lopatky, je jeden nenápadný, téměř sto let starý legislativní relikv. Když na Ameriku na přelomu 20. a 30. let minulého století uhořela Velká hospodářská krize, poptávka po nemovitostech, jakož i jejich ceny klesaly. A to až o 50 %. V kombinaci se zvyšujícími se úroky to znamenalo, že lidé nebyli schopni splácet své úvěry, a tak banky začaly vystěhovávat dlužníky z domů. Jenže zabavené nemovitosti se nedařilo úspěšně prodat. Cena zabavených domů byla kvůli velkému množství prodejů tak nízká, že výrazně klesla pod hodnotu nabraných hypoték. Výsledkem byla skutečnost, že dlužníci nejen ztratili střechu nad hlavou, ale také čelili od stejných věřitelů, tedy bank, soudním sporům o zbývající část jejich dluhu. Banky navíc často používaly jeden sofistikovaný trik – když zabavily nemovitost, samy ji v dražbě za co nejnížší částku koupily. Pak se hned vrhly na dlužníka, aby dále splácel rozdíl mezi touto cenou a cenou hypotéky, a co víc, nemovitost, kterou levně koupily, se pokusily prodat draž. Sklidily tak dvojnásobný profit.

Spousta lidí sice přišla během americké hypoteční krize o dům, ale díky benevolentním zákonům zůstali svobodnými lidmi. Bez dalších dluhů. V Evropě dlužník tak snadno nevyvázne - přijde o dům a platí dál. I proto u nás žádná hypoteční krize nehrozí... Foto Profimedia

Právě tato drsná realita způsobila, že mnoho amerických států zareagovalo přijetím zákonů, které jsou vůči dlužníkům mnohem vstřícnější. Jakmile ale nastala stejná hypoteční a finanční krize o osmdesát let později, karty se najednou obrátily a pro banky se málem stala osudnou.

Nová legislativa, přátelštější vůči dlužníkům než jejich věřitelům, zajistila, aby po zabavení a prodeji nemovitosti kvůli případnému nesplácení nemohl věřitel požadovat po dlužníkovi další peníze v případě, že je cena nemovitosti zrovna nižší než částka, kterou zbývá doplatit. Jinými slovy, pokud zastavená nemovitost nepokryje dluh vůči bance.

Hypotéky, za které nenese odpovědnost dlužník, se nazývají „non-recourse loans“ neboli půjčky bez zajištění. Tyto úvěry jsou jištěny pouze nemovitostí, na kterou je půjčka poskytnuta, a proto jsou

nabízeny s vyšším úrokem. V normální době může být tento druh půjčky výhodný pro banku, která dostává vyšší splátky z úroků, i pro dlužníka, kterému se v případě potíží se splácením nemůže stát nic horšího, než že odevzdá klíče od domu a přestěhuje se jinam. Pokud se ale dostane do problémů se splácením hodně lidí a ceny nemovitostí klesnou, veškeré ztráty nese banka. Povede-li se jí nemovitost prodat za stejnou nebo vyšší cenu, než činí poskytnutá půjčka, je všechno v pořádku, pokud ji ale prodá pod cenou, má prostě smůlu.

A přesně to se v roce 2007 stalo v USA. Jakmile klesly plošně ceny domů, přestali splácet hypotéky i ti dlužníci, kteří na tom nebyli nikterak špatně, ale pouze nechtěli splácet dům, jenž ztratil hodnotu, za původní vysokou částku. A tak bance poslali poštou klíče a přestěhovali se do nájemního bydlení, jehož cena se také snižovala. I kdyby dlužník jezdil ve třech mercedesech a vlastnil dva domy a tři chaty, banka si už na něm nemohla nic vzít. Přišel o dům, ale tím to pro něj skončilo a veškeré starosti padly na hlavu bankéřů.

Států, které nabízejí nezajištěné hypotéky bez odpovědnosti dlužníka, je ve Spojených státech celkem jedenáct – Aljaška, Arizona, Kalifornie, Connecticut, Idaho, Minnesota, Severní Karolína, Severní Dakota, Oregon, Texas, Utah a Washington. Ve skutečnosti by ale paradoxně mezi ně šly zařadit i ostatní státy, kde se podle zákona poskytují „recourse loans“, tedy zajištěné půjčky, u nichž může podle zákona věřitel po prodeji domu za cenu, která je nižší než výše zbývajícího dluhu, požadovat doplacení rozdílu. Dlužník tak přijde o dům, ale stále dluží. Banka mu proto může zabavit jakýkoli jiný majetek k umoření dluhu.

Zdálo by se tedy logické, že ve státech, kde se pouze zabavovaly domy, ale dlužníci už dál nic nedlužili, by mělo být procento zabavených domů výrazně vyšší než ve státech, kde se ručí celým majetkem a splácí se i po zabavení domu, a kde má tedy banka na dlužníky větší páky. Nic takového se ale za velkou louží překvapivě neprojevalo. Na rozdíl od Evropy...

Když se podíváme na statistiky z doby finanční krize, zjistíme, že se počet zabavených nemovitostí ve státech, které poskytují „nezajištěné“ půjčky, příliš nelišil od států, kde banky poskytují „zajištěné“ úvěry. „Jak dobře víme, mezi roky 2006 a 2010 v USA prudce klesly ceny nemovitostí a skokově se zvýšil počet nesplácených hypoték,“ napsal ve svém článku *Evropa nám může dát lekci v tom, jak předejít nesplácení hypoték* před sedmi lety Juan M. Sánchez, analytik a ekonom regionální pobočky americké centrální banky, Federálního rezervního systému v St. Louis. „Ceny domů klesly v této době o 20 procent, a nesplácení hypoték vzrostlo zhruba o 300 procent.“

Ve státech, kde Američané neručí celým svým majetkem, vzrostl počet nesplácených hypoték o 186,2 %. Mnohem překvapivější je pak ale číslo 216,60 %, o které vzrostl počet nesplácených hypoték ve státech, kde se celým majetkem ručí. To velmi ostře kontrastuje s čísly z Evropy, kde se poskytují také zajištěné hypotéky, ale počet nesplácených hypoték tu vyrostl jen zhruba o 26 procent. Větší smysl by přece dávalo, kdyby se podobaly výsledky z Evropy těm americkým státům, kde dlužník odpovídá za rozdíl mezi nižší aktuální cenou nesplácené nemovitosti a cenou, za kterou si ji pořizoval a na kterou si vzal hypotéku.

Čísla prozrazují, že čert se skrývá v detailu. Juan M. Sánchez vysvětluje: „Zpráva Mezinárodního měnového fondu z roku 2011 poukazuje na dvě nařízení používaná v Evropě k prevenci nesplácení hypoték. Jedno je implementováno v omezené míře pouze v některých státech USA a druhé je v USA sice zavedeno, ale mnohem méně omezujícím způsobem. První nařízení dává majitelům nemovitostí v Evropě po nesplácení hypotéky více odpovědnosti, než jaké čelí většina amerických vlastníků. V Evropě jsou dlužníci odpovědní za rozdíl mezi hodnotou nespláceného dluhu a hodnotou domu.“ To je onen zmiňovaný rozdíl mezi zajištěným a nezajištěným úvěrem.

Ekonom ale upozorňuje na to, že i v těch amerických státech, kde se poskytují zajištěné úvěry, stejně

jako v Evropě, to funguje podobně jako ve státech, kde za dluh dlužník neodpovídá. Jak je to možné? „Ve většině amerických států dlužníci za dluhy neodpovídají. Dokonce i tam, kde by za ně podle zákona měli nést odpovědnost a kde by měl dlužník doplatit dluh po prodeji nemovitosti, který nepokryl výši dluhu. Je to proto, že tento dluh může být anulován tím, že dlužník zbankrotuje.“

Američané, kteří si půjčili na dům či byt, tak mohli po celé roky hypotéku považovat v podstatě za nájemné s benefitem a přiměřeným rizikem. Pokud dokážou hypotéku splácet a povede se jim to zvládnout, než umřou, získají jako bonus za dvacet nebo třicet let nemovitost. A když ne, najdou si levnější bydlení nebo zkusí hypotéku na menší byt.

Fungovat tento systém mohl přesně do chvíle, než došlo k tomu, co se přihodilo ve Spojených státech amerických před dvanácti lety. Lidé se zadlužili a přestali splácet. To položilo banky, které neměly peníze, a následně se málem sesypala globální ekonomika.

Zastavte letadlo

Nechybělo ale mnoho a mohlo to být úplně jinak. Kdyby nebylo americké legislativy zavedené před sto lety, jež umožnila lidem vyváznout relativně snadno z dluhů, americké banky mohly shrábnout jackpot a ekonomika nemusela kolabovat.

Namísto toho musely přijít masivní záchranné investice do globální ekonomiky, která se zvrhla do podoby pacienta na hadičkách, jenž přežívá jen díky tomu, že se do něj neustále pumpuje umělá výživa. Jinými slovy, tisknou se peníze jako o život.

Například americká centrální banka, Federální rezervní systém, ke konci loňského roku oznámil, že mezi 13. prosincem a 14. lednem „vytiskne“ (ve skutečnosti spíše digitálně vytvoří) 425 miliard nových amerických dolarů. Jen pro srovnání, do ekonomiky Fed takto „pustil“ po finanční krizi jen v letech 2008 až 2010 1,4 bilionu dolarů. Ve druhé vlně 2010 až 2011 pak přidal 600 miliard dolarů a od roku 2012 do roku 2013 přes další dva biliony dolarů. A takhle letadlo letělo až dosud... Bez naděje, že by se z něj dalo za jízdy vystoupit.

Pozadu samozřejmě nezůstala ani Evropská centrální banka, která například na konci roku 2011 „poslala“ bankám injekci ve výši 489 miliard eur a od roku 2015 napumpovala do ekonomiky dalších 2,6 bilionu eur. A kdyby nepřišel koronavirus, který donutil letadlo přistát, zavařenou ekonomiku zastavil a následně zpomalil tak, že bude mít možnost se znovu oživit a očistit, takzvaně restartovat (více článků na toto téma jste si mohli přečíst v dřívějších číslech Šifry), mohlo by se také jednoho dne stát, že by se globální ekonomika zhroutila docela.

Velká trojka

V čísle 9/2020 jsme si ukazovali, jak se finanční „nákaza“ rozšířila z amerických bank do celého světa včetně Evropy. Až na jednu malou anomálii. Zatímco se americké či evropské banky doslova třásly o život a světová ekonomika spočinula v kómatu, existovala jedna mrňavá země ve středu Evropy, která si mohla pískat. Česká republika.

Nejenže se české banky nedostaly do žádných potíží, ale doslova a do písmene zachraňovaly kůži svými miliardami zahraničním matkám. Ano, banky z údajně chudé země, která téměř není vidět na mapě a která se stala jakýmsi evropským finančním ostrovem, skrze nějž proudí toky peněz z celé Evropy, dlouhodobě financují a drží nad vodou celý evropský bankovní sektor.

Například v roce 2015 posílaly Česká spořitelna, Komerční banka a ČSOB, naše Velká trojka, do ciziny jen na dividendách 36,4 miliardy korun, přičemž například největší bankovní skupina Erste, vlastník České spořitelny, v roce 2014 nabral čtyřicetimiliardovou ztrátu.

Nejlépe z celé Evropy jsou na tom české banky i v době koronavirové. Desátého května informovaly Lidové noviny o tom, že si české dcery vedou výrazně lépe než jejich zahraniční matky, a jejich zisk se o něco snížil proto, že si začínají vytvářet finanční polštáře, které zmírní dopad koronavirové pandemie. Jejich akcionáři ale prý po letech, kdy k nim z Česka mířily stovky miliard korun ročně, přijdou nejspíš zkrátka, pokud to tedy není zastírací manévr. Česká národní banka (ČNB) totiž v březnu prohlásila, že očekává, že se banky do odeznění důsledků pandemie koronaviru zdrží výplaty dividend. To znamená jen potvrzení trendu, že česká ekonomika bude i nadále ve skvělé kondici. Neboť nejlepším ukazatelem prosperity ekonomiky je zdraví bank.

To, že jsou české banky srdcem evropského kontinentu a jsou ze všech evropských bank, snad s výjimkou ruských, nejbohatší, je prostým faktem. Číslo hovoří jasně. Jak jsme naznačovali v minulém čísle, pro Evropu – bez eura a dohledu Evropské centrální banky – sloužíme jako taková malá nezávislá pirátská kolonie a přístav podobný tomu, jakým bylo od války Švýcarsko. Do doby, než si to pokazilo zpřísněním legislativy proti praní špinavých peněz a tažením proti oligarchům, kteří tamější ekonomiku živili. My Češi tak úzkoprsí nejsme, a tak můžeme například se svou nejhustší sítí hypermarketů, benzinových pump, barů a restaurací či heren a kasin na hlavu nabídnout finanční ráj „all inclusive“. Díky tomu fungujeme efektivněji než sítě prádeln v USA za dob Al Caponeho.

Obavy o to, jak bude česká ekonomika fungovat po koronaviru, tak nejsou vůbec na místě. Kromě všech zmíněných benefitů totiž nesmíme zapomenout na další trumf, který mají české banky v záloze. Stejný, jako měly v roce 2008 americké banky, než jim smolně vyklouzl z rukou. Tím skrytým pokladem jsou pro ně hypotéky, a především čeští občané, kteří je milují, neboť podlehli idylické představě a kvalitnímu marketingu finančních institucí, lákajících na „levné“ bydlení, auta na leasing, či telefony a dovolené na úvěr. Právě tito lidé jsou, a především budou skrytým a spolehlivým motorem nové pokoronavirové ekonomiky. Na rozdíl od Američanů před dvanácti lety, kteří ji naopak „potopili“. Pamatujete? Čert se totiž skrývá v detailu.

Autor: Milan Vidlák

Zdroj: <https://www.casopis-sifra.cz/>